

6 LUX lunchen met Jacquelinen de Savornin Lohman

Cabaretier
Jacquelinen de
Savornin Lohman
(79) legt bij spaghetti
vongole uit hoe ze
loskwam van haar
leven als professor,
senator, jurist en
jonkvrouw.

tekst Rinske Koelewijn foto's Bob van der Vlist

‘Het jachtseizoen is gesloten’

Jacquelinen de Savornin Lohman (79) is net terug van een week kamperen met Sam, haar kleinzoon van twaalf. Elke zomervakantie gaat ze, steeds met een ander kleinkind, naar Buitenkunst, een 'kunstcamping' bij het Randmeer waar kinderen én volwassen workshops toneel, muziek of schrijven volgen. „Ik wilde de theaterworkshop 'one minute' doen." Een afgerond verhaal vertellen in één minuut. Maar een paar dagen voor vertrek gleed ze uit op een houten vlinder bij de Vinkeveense Plas. Daar zwemt ze graag. Bám, zegt ze en laat zich met een ruk achterover in haar stoel vallen. „Op mijn achterhoofd." De schade viel nog mee. „Maar het leek me verstandig een iets rustiger programma te kiezen." Het werd de workshop 'begin en einde'.

Ze zitten bij Riva aan de Amsterdamse Amstel. Ze komt te voet. Haar huis is een paar honderd meter verderop, aan de Weesperzijde. Ze draagt een blauw-wit jasje op een blauwe bandplooibroek, daaronder blote voeten in wandelsandalen. Grijs-blonde krullen en een rood rond briljetje. Keurig met een knipooig. Ze was advocaat en wetenschappelijk onderzoeker. Ze was hoogleraar jeugdhulpverlening aan de Universiteit van Amsterdam en Eerste Kamerlid voor D66. Nu is ze cabaretier. Vanaf oktober staat ze met *Liedvermaak* in de theaters, van Bussum

tot Maastricht. Het is haar vierde onewomanshow in de acht jaar dat ze nu op het podium staat.

Liedvermaak is een compilatie van liedjes en sketches die ze eerder schreef. „Gouwe ouwen. Ik had geen tijd om nieuwe teksten te schrijven." Liedjes over ouder worden, oud zijn en de (on)gemakken die daarbij horen. Over potjes en zakjes die niet open te krijgen zijn, over haar wandelclub, over vergeetachtigheid en seniorenmomentjes („Wie is er nu weer vergeten z'n kruidenthee af te rekenen?") Ze noemt het 'maak-liedjes' en 'kom-liedjes'. „Voor de eerste moet ik gaan zitten, de tweede schieten me te binnen." Het lied over Gabriëlle die „zo prachtig kan vertellen over de gezwellen die haar ingewanden kwellen", bedacht ze op de fiets naar huis na een avond bij De Kring, een kunstenaarsassociatie waar ze een vaste „oudedamestafel" heeft. „De godganse avond gaat het over kanker. Niet dat we het zelf hebben, maar er is altijd wel iemand in de omgeving die het wel heeft." Over zoiets vindt ze zich op, en ineens komt er dan een lied, zegt ze. Wat komt eerst? De woorden of de melodie? „De woorden", zegt ze gedecideerd. „Ik kom uit een verbaal nest, hè." Dichter Albert Verwey is familie van haar moeder.

Ze roert met haar linkerhand een beetje melk door haar koffie. Pakt daarna het kopje met haar rechterhand op en brengt het, iets onhandig, naar haar mond. Ze is van de generatie linkshandigen die op school hun rechterhand moest leren gebruiken. „Dat was netter." Ik vraag of ze iets heeft opgestoken bij de Buitenkunst-cursus. Ze aarzelt. „Mijn impresariaat zegt dat ik zo'n cursus zelf wel zou kunnen geven." En dan vertelt ze dat haar groepje de 'innerlijke stem' moest leren explicite-

ren. „Die stem die almaar vraagt: 'Kan ik dit wel? Durf ik dit?'" Ze lacht. „Daar heb ik tegenwoordig niet zo'n last meer van." Een eyeopener waren de paar mannen in haar groep. Zo openhartig als die waren. „Iedereen moest vertellen over een heftige gebeurtenis." Zij vertelde over een brand in haar huis, in 2009. „Er was een kaars in mijn bed gevallen." Een van de mannen vertelde over zijn vrouw die hem bedrogen had. „Dat zo'n jonge vent daar zo open over praat. Mijn generatie zou zich daarvoor... generen."

Zelf is ze ook gescheiden. Op haar zestigste, na dertig jaar huwelijk met journalist Rob Soetenhorst. Toen is ze naar Amsterdam verhuisd. Alleen. En na haar pensioering is ze cursussen gaan volgen. Eerst quantummechanica en badkamerzingen. Later kleinkunst bij Kunstweb. „Gewoon een clubje met subsidie van de gemeente. In de uren dat de klaslokalen toch leeg stonden, kregen we les." Ze moest haar stem „bevrijden", zegt ze. Zichzelf „afschaffen", loskomen van haar vroegere positie, af van haar identiteit van professor, senator, jurist en jonkvrouw. En van echtgenote? „Ook." Was ze het toneel op gegaan als ze nog getrouwd was? „Natuurlijk niet." Want? Onwillig. „Dat had niet gekund."

Met haar arm maait ze haar mes van tafel. „Shit", prevelt ze en duikt onder tafel. Dat loskomen is gelukt, zegt ze als ze weer boven komt. „Bij Kunstweb zaten vooral mannen, zo tussen de dertig en veertig jaar." Ze vond er een stem die je niet zo vaak hoort. Die van de senior die lichtvoetig de ouderdom bezingt. „Een gat in de markt." Haar zangmeester moedigde haar aan te gaan optreden. Solo. Met alleen de begeleiding van een pianist. „Hij zegt nu dat hij niet had verwacht dat ik het echt zou doen." Ze huurde voor vijftig euro een avond in het Parool-theater.

‘Mijn act is niet geschikt voor dementerende bejaarden’

De rekening

Café restaurant Riva Amstelboulevard 1, Amsterdam	
2 Spa rood	4,80
1 Spa blauw	2,40
2 spaghetti vongole	29,00
1 cafe lungo	2,35
2 espresso	4,20
Totaal	42,75

„Met mijn kleinzoon heb ik meer wezenlijke gesprekken over het leven dan ik met mijn kinderen had", zegt Jacquelinen de Savornin Lohman. Rechts met familieportret

Vulde de zaal met vrienden en bekenden. Ze is geen hit geworden in academische kringen. „Dat wil ik niet. Optreden bij de inauguratie van een hoogleraar en dan eerst zijn oratie bestuderen." Ze rilt. Het bejaardencircuit, ook niks voor haar. „Mijn act is niet geschikt voor dementerende bejaarden."

Schattige mannen

Alle „sferen" waarin ze verkeert zijn materiaal voor sketches. Het „cluppie" emerit van de Amsterdamse Universiteit waarin ze zit. „Schattige mannen. Ze zijn ontzettend lief voor me." Iemand in het bijzonder?, vraag ik zo licht met open mond, buigt zich daarna bruusk over tafel en zegt: „Het jachtseizoen is gesloten." Zo gek, zegt ze. „Mijn werkzame leven bracht ik vrijwel uitsluitend door tussen de mannen." En nu ze gepensioneerd is, ziet ze alleen maar vrouwen. Laatst nog, een reünie van haar jaarclub uit Leiden. Iedereen zo rond de tachtig. „Het was op een landgoed bij een van ons. Ergens op de Veluwe. Vraagt de echtgenoot van de gastvrouw aan me: 'Zal ik je de tuin laten zien?' Nogal wonderlijk, vond ik, want die man is praktisch blind. Enfin. Wij die tuin door. Nou heb ik ook een kwaal. Ik moet heel vaak plassen. Ik vond het flauw om de rondleiding ervoor te onderbreken, dus ik denk: weet je wat, hij ziet toch niks, ik doe het even snel achter een heg. We lopen verder. Zegt hij ineens: 'Die contouren van die witte billen tegen die zwarte aarde. Prachtig.'" Ze kijkt me recht aan. „Dat is toch een sketch?" Daarna, ineens onzeker: „Of gaat het te ver?"

Ze neuriet, zingt flarden van haar liedjes en tussen-door jaagt ze door haar verleden. Van haar onderzoek naar incest en huiselijk geweld, via de vrouwenbeweging, tot haar afkeer van repressie in het strafrecht. Plaatst dan een grap: „Hier spreekt de oude doos", en vraagt vervolgens belangstellend of ik haar nog wel kan volgen. Ik luister, ik luister, zeg ik snel. „Haha", zegt ze. „Dat zei ik ook altijd tegen mijn kinderen als ik druk

bezig was." Ze heeft er drie; twee zoons en een dochter. „Zij gingen ook naar Buitenkunst. Sinds 1974. Ik zette ze voor de deur af met een grote zak snoep. Even die kids weg, kon ik thuis aan mijn proefschrift werken." Crèches waren er niet. „Wij hadden Joke, een meisje van de huishoudschool. Die maakte schoon en paste op. En als ik met mijn man op wintersport ging, bleven de kinderen bij haar." Ze stopt even en legt haar hand op haar hart. „Au." Laatst liet ze de kinderen een familieflimpje van vroeger zien. „Eentje zat in een wipstoeltje, de ander was bezig hem met een lepelte modder te voeren. 'Deed je daar niks aan?', vroeg mijn schoondochter. 'Hoezo?', vroeg ik." Was ze soms iets te veel laissser faire? „Ik hielp ze heus wel hoor. Als ze gingen huilen ofzo." Misschien, zegt ze, komt het omdat ze zelf nogal een rauwe jeugd heeft gehad. Van haar achtste tot haar twaalfde zat ze met haar moeder en zusje in een kamp in Nederlands-Indië. Haar oudere broers zaten in een mannenkamp, haar vader was te werk gesteld bij de spoorlijn naar Birma en overleed daar in 1944. „Ik heb geleerd dat risico's nemen voordeel kan opleveren."

Ze is nog altijd dol op aanmodderen. „Lekker primitief. Iets wat gebroken is met een touwtje of een houtje repareren." Was fijn dus op de camping? Ja, zegt ze. „Mijn lol is mijn kleinzoon te zien genieten van het rauzen en banjeren. Daar schijnt ik heel tolerant in te zijn." Dus ze is een goede grootmoeder? „Met mijn kleinzoon heb ik meer wezenlijke gesprekken over het leven dan ik met mijn kinderen had."

Veel vriendinnen passen een vaste dag in de week op hun kleinkinderen. „Dat heb ik nooit gewild. Dan kom je veel te dichtbij. Je weet te veel, je gaat je ermee bemoeien." Zij is achtervang. „Maar dan komt het wel eens voor dat ze me bellen en dan kan ik niet. Dan moet ik repeteren, of ik heb die avond een optreden ergens in het land. Bâlen, vinden ze dat." Maar, zegt ze, ze zijn ook wel trots. „Ik weet zeker dat ze denken: fijn dat mama zo lekker bezig is."

CV

Geboren 21 augustus 1933 in Buitenzorg (Bogor) Indonesië
Burgerlijke staat ongehuwd, drie kinderen, zeven kleinkinderen
Huis in Amsterdam
Opleiding Nederlands recht aan de Universiteit Leiden
Eerste baan trainee bij Unilever („De eerste vrouwelijke trainee, in 1958.")
Vervoermiddel auto, fiets, „benenwagen"
Sport wandelen, zwemmen, yoga
Boeken van Wislawa Szymborska (een Poolse dichteres)
Film *The Hours*, van Stephen Daldry
Muziek *Una Odissea* van Nederlands Blazers Ensemble
Onmisbaar huisdier